

8. Working Group on the Universal Periodic Review: Brunei Darussalam. 2024. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g24/139/33/pdf/g2413933.pdf> (дата звернення: 03.12.2024).

9. Український юридичний портал «Радник». Бруней Даруссалам. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/konst-zar/449-sustema-mur/7053-2010-08-31-19-09-50.html> (дата звернення: 03.12.2024).

Ірина ДРОК,
завідувач науково-дослідної
лабораторії превентивної діяльності
та соціологічних досліджень
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ

Система безоплатної вторинної правової допомоги в Україні включає значну частину категорій населення, яким надається така допомога, що забезпечує широкий доступ до правосуддя та доступність захисту прав людини на державному рівні. Підтримка розвитку системи безоплатної вторинної правової допомоги є важливою, враховуючи, що це гарантує рівний доступ до правосуддя, інформаційно-правових консультацій та реалізацію правових повноважень в громадах.

В Україні кожен має можливість отримати юридичну консультацію щодо того, як діяти для вирішення життєвих проблем. Громадяни, які не мають можливості захистити свої права самостійно, можуть звернутися за допомогою до адвоката чи правника. Центри безоплатної вторинної правової допомоги в Україні надають такі види правових послуг: захист; здійснення представництва інтересів осіб у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення документів процесуального характеру [1].

Внутрішньо переміщені особи є тією категорією осіб, яким надаються всі види вказаних правових послуг безоплатної вторинної правової допомоги. Такі правові послуги є безоплатними для клієнтів і оплачуються державою, що забезпечує їх доступність. Однак статистичні дані надають нам можливість зробити дещо інші висновки.

Згідно з офіційними даними у період з 1 липня 2015 року по 31 жовтня 2024 року внутрішньо переміщеним особам в Україні надано 52741 послугу, що складає 9,6 % від загального обсягу роботи центрів з надання безоплатної

правової допомоги [2]. З приводу отримання статусу внутрішньо переміщеної особи зверталися лише 159 осіб за весь період функціонування таких центрів, що становить 0,03 % [2], тобто вкрай мало.

Аналізуючи статичні дані, зафіксовані упродовж останніх трьох років, тобто довоєнний період та роки повномасштабного вторгнення в Україну військ російської федерації, можемо зауважити наступне. У 2021 році внутрішньо переміщеним особам надано 5541 послугу (6,4 %), а щодо отримання статусу внутрішньо переміщеної особи зверталися 13 осіб (0,02 %) [2]. За 2022 рік надання таких послуг збільшилося удвічі і продовжує зростати: послуги безоплатної вторинної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам надавалися 6302 рази (12,7 %); послуги з отримання статусу внутрішньо переміщених осіб надавалися 19 разів (0,04 %) [2]. У 2023 році надано 9490 послуг таким особам (17 %); за отриманням статусу внутрішньо переміщеної особи зверталися 17 осіб (0,03 %) [2].

Регіональні центри безоплатної вторинної правової допомоги у всіх областях надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, однак лідерами з обслуговування таких осіб є Луганська та Донецька області. Навіть під час широкомасштабного збройного конфлікту у 2022 році, незважаючи на загальну невелику кількість виданих наказів про надання безоплатної правової допомоги, ці дві області перебувають у першості з надання такої допомоги внутрішньо переміщеним особам у відсотковому співвідношенні: Донецька область – 198 правових послуг, що становить 30 % від загальної кількості наданих послуг; Луганська область – 187 разів надавали такі послуги внутрішньо переміщеним особам, що становить 50,5 % від загальної кількості наданих послуг [2].

Також можемо виділити області, які завжди є лідерами з надання послуг безоплатної вторинної правової допомоги внутрішньо переміщеним особам. Це області, які межують з тимчасово окупованими Донецькою (всього 8962 (46 %) послуги для внутрішньо переміщених осіб) та Луганською областями (всього 6246 (48 %) послуг для внутрішньо переміщених осіб) [2]. Серед таких областей Харківська (всього 2089 (12,3 %) послуг); Запорізька (всього 2622 (12 %) послуги); Дніпропетровська (всього 3353 (10 %) послуги) [2]. Завжди значну кількість внутрішньо переміщених осіб приймають громади м. Києва та Київської області, тому і послуги з надання безоплатної вторинної правової допомоги таким особам надаються суттєві: м. Київ – всього 2338 (14,7 %) послуг; Київська область – всього 1641 (11 %) послуга [2].

Аналіз статистичних даних підтверджує пряму пропорційність між кількістю прийнятих внутрішньо переміщених осіб регіоном та кількістю наданих послуг з безоплатної вторинної правової допомоги. Також маємо констатувати невеликий відсоток фактів звернення за правовою допомогою внутрішньо переміщених осіб, а особливо з метою отримання послуги з набуття статусу внутрішньо переміщених осіб. Ситуація можлива завдяки інформаційному розголосу про алгоритм дій для громадян України, які мають

право на отримання статусу внутрішньо переміщеної особи. Альтернативною може бути ситуація, коли громадяни не обізнані про те, що можуть звернутися з питанням про допомогу в отриманні статусу внутрішньо переміщеної особи до центрів надання безоплатної правової допомоги.

Позитивно оцінюючи ефективні державні механізми набуття такого статусу у 2022-2024 роках (через застосунок «Дія» – єдиний портал надання державних послуг тощо), ми схиляємося до другої позиції. Розширення аудиторії, якій надаються послуги безоплатної правової допомоги, за рахунок повномасштабної інформаційної роботи – основний пріоритет таких центрів. Прикладом такої роботи може стати включення спеціалістів-правників таких центрів до соціальних груп внутрішньо переміщених осіб, надання інформаційних брошур (в яких зазначені контактні дані регіональних центрів безоплатної правової допомоги; перелік питань, з якими можна звернутися до таких центрів; відповіді на найбільш поширені правові питання від внутрішньо переміщених осіб тощо) внутрішньо переміщеним особам під час постановки на облік в державній службі соціального захисту або під час перетинання блокпостів між сірою зоною та територією України. Тобто можемо говорити про необхідність постійного розвитку діяльності центрів надання безоплатної правової допомоги, їх активнішої позиції та відповідності умовам сьогодення, що змінюються.

Проведений нами аналіз звернень внутрішньо переміщених осіб до центрів з надання безоплатної правової допомоги за 2022-2024 роки дозволяє виділити такі їх види: відновлення втрачених документів; отримання соціальної допомоги як внутрішньо переміщена особа; вирішення питання виїзду чоловіків за кордон як супроводжуваних осіб; відчуження або купівля-продаж нерухомості в умовах воєнного стану, а також будь-які інші операції з нерухомим та рухомим майном; консультації з сімейних питань: призначення та виплата аліментів, розірвання шлюбу; спадкові питання; вирішення питань по відновленню майна, знищеного в результаті воєнної агресії; правові питання у сфері застосування трудового законодавства [3].

У цілому активна робота центрів надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні з внутрішньо переміщеними особами потребує подальшого розвитку, розповсюдження та рекламування з метою обізнаності громадян про свої права. Адже у порівнянні з наданими послугами безоплатної правової допомоги внутрішньо переміщені особи займають приблизно десяту частину, а звертаючись до конкретних цифр у порівнянні із загальною кількістю внутрішньо переміщених осіб, бачимо перспективи подальшої роботи таких регіональних центрів.

Підсумовуючи викладене, зазначаємо: для удосконалення роботи центрів безоплатної правової допомоги України можемо запропонувати наступні заходи:

- приведення національного законодавства та діяльності державних установ у відповідність з нормами міжнародних нормативно-правових актів

щодо правового захисту громадян та європейськими стандартами;

- покращення спроможності центрів з надання безоплатної правової допомоги реагувати на звернення громадян, особливо внутрішньо переміщених осіб;

- спрощення процедури юридичного врегулювання для внутрішньо переміщених осіб;

- надання технічних можливостей доступу центрів з надання безоплатної правової допомоги до електронних баз даних внутрішньо переміщених осіб та інших сервісів, які необхідні для вирішення їхніх правових проблем;

- залучення до системи безоплатної правової допомоги юристів та юрисконсультів, які спеціалізуються на правових аспектах внутрішньо переміщених осіб.

Список використаних джерел:

1. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n80> (дата звернення: 04.12.2024).

2. Безоплатна правнича допомога : веб-сайт. URL: <https://legalaid.gov.ua/> (дата звернення: 04.12.2024).

3. Внутрішньо переміщені особи Дніпропетровської області: гендерний портрет: наук. видання / колектив авторів за загальною редакцією д.ю.н., проф. Наливайко Л. Р., д.ю.н., проф. Грицай І. О. (з ініціативи та підтримки Фонду Конрада Аденауера). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 116 с.

Юлія ЗАВГОРОДНЯ,

доцент кафедри теорії та історії
держави та права, конституційного
права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВА ДИТИНИ: ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ АСПЕКТИ

В умовах війни права дитини, як і права людини загалом, набувають особливого значення, оскільки діти є однією з найуразливіших категорій населення, які страждають від фізичних, емоційних та соціальних наслідків конфліктів. Збройний конфлікт створює загрозу для їхнього життя, здоров'я, освіти, безпеки та сімейного середовища, що потребує посиленого захисту з боку держави та міжнародної спільноти.

Війна загострює потребу в дотриманні принципу найкращих інтересів